

Geestes af, leide pre-
n de maak
en, zullen
leiddraad
et het van-
de bedin-
itend voor

misschien
nige punt,
nne grond-
vraag of
de onder-
n, al dan
n blijven,
strijd met
een confes-
sione, dit
akt.
overigens
overlaten,
ze waarop
t.

we op

die men
gave van
provincie
loven dien
en bezit

van ge-
t door die
n in zijn
wat daar
ken meê,
l van in-
omtrent
foen. Zoo
risciteit,
gemeente
an. Zelfs
ideringen

ejd. Men
toetst
rekt de
men niet

wel eens
beurt en
tichtelijk
pen, kan

dan ook,
is niet
en. Daar-
in Kerk
D. w. z.
omtrent

grond, i
allerlei
en weke-
t de op-
nemende
nilder te
de ene
idere tot

n allerlei
t minder
vroude
door de
zooveel
erken.
wat on-
te geeft,
tening,
in week,
lei wat
en stelle
matie in

n begrijp-
r karak-
en er aan

YPER.

als door-
zijn *ius*
an zijn
eigen
t Colle-

ond het
divina
usschen
nenschap,
ol „ge-
ne, naar
nkeren:
dat ze
ngt; 3.
erbijnd;
mensc
et noos-
sprake;
7.
ze ge-
iddelen;
en; 10.
taut uit
re men-
cht van
re ver-
veree-
n boven

en 14°. ze bedoelt en bereikt de gelukzaligheid van elk lid.

De *societas humana* of de „menselijke gemeenschap“ daarentegen draagt deze 13 kenmerken: 1°. ze is uitwendig waarneembaar en wordt naar uitwendige kenmerken beoordeeld; 2°. ze is onderworpen aan menselijke oordeel; 3°. ze gedooft dat de een voor den ander optrede; 4°. ze wint in sterkte naar gelang ze talrijker is; 5°. ze beoogt burgerlijken welstand; 6°. ze wordt door menschen bestuurd; 7°. ze is niet volstrekt noodzakelijk; 8°. ze bezigt menselijke en tijdelijke middelen; 9°. de bedingen om er in opgenomen te worden zijn van uitwendigen aard; 10°. er bestaat in deze societas humana onderwerping van den een aan den ander; 11°. ze laat den mensch gewoon mensch; 12°. ze is oplosbaar; en 13°. ze doelt meer op het welzijn van de gemeenschap dan op het welzijn van den enkel.

Deze menselijke gemeenschappen of vereenigingen nu zijn of ingericht naar het stelsel van „gelijkheid“ of van „ongelijkheid“, ze zijn „aequales“ of „inaequales“. Het eerste grijpt plaats als in zulk een vereeniging alle leden gelijk staan; het tweede zoo de een over den ander zeggenschap heeft.

„Wetten“ kent zulk een gemeenschap, zoo ze het stelsel van gelijkheid eert, eigenlijk niet; want een „wet“ eischt dat er een macht besta die eigener autoriteit gelast en beveelt. Toch worden de regelingen of overeenkomsten bepalingen, niet zelden, zij het ook minder juist, met den naam van „wetten“ bestempeld.

Onder deze soort „menselijke gemeenschappen“ of vereenigingen rangschikt nu Boehmer ook de kerken in het zichtbare. Voorzover de kerk onzichtbaar schuilt, behoort ze tot de „societas divina“ d. w. z. is de kerk een „goddelijke gemeenschap“. Maar hiernaas kan het kerkrecht niet rekenen, daar deze „goddelijke gemeenschap“ buiten het menselijke recht ligt. Toch, zoo merkt hij op, zijn daarom deze „kerken in het zichtbare“ nog geen *gewone* menselijke gemeenschappen; maar zulke gemeenschappen van een *bijzondere* soort, in zooverre ze niet door den mensch verzonnen zijn en heur doel niet in de burgermaatschappij opgaat, en dan geeft hij deze definitie (p. 12): „Zoo is dan een kerk in het zichtbare een menselijke vereeniging, in zooverre ze uitwendig geregeerd wordt, maar zoo ge let op haar fundament en doel, is ze ten deele tevens een „goddelijke gemeenschap“.

Voorzover een kerk een „menselijke gemeenschap“ is, berust ze z. i. op het stelsel van „gelijkheid“ (*societas aequalis*). Niemand kan zich in een kerk eenig overheidsgezag aanmatigen. Waarbij hij opmerkt dat dit wel aldus onder de beoelening der Schaduwen in Israël plaats greep, maar dat men feil gaat, zoo men dit overbrengt op de kerk van het Nieuwe Verbond; in zooverre de kerk in Israël aan de nationaliteit van Israël was gebonden, maar de kerk onder het Nieuwe Verbond over alle grenzen heenschuift, en niets met de indeling in volken, landen en staten te maken heeft.

Dit houdt hij zoo sterk vol, dat hij ook aan Christus geen overheidsgezag in de kerk toekent. Hij zegt uitdrukkelijk (p. 15) Christus bezit als Hoofd zijner kerk wel macht om zijn jongeren te *leeren*, maar niet om hun te *bevelen*. (*Non imperantis sed doctoris fungens officio*.)

Daar alzoo de overhoogheid niet alleen van elken mensch, maar ook van den Christus is uitgesloten, komt hij tot de conclusie, dat derhalve de kerk wel terdege een *vereeniging of collegium* en wel bepaaldelijk een *genootschap of collegium* is.

Om dit duidelijk te maken geeft hij van *Collegium of Genootschap* deze begripsbepaling: „Een collegium is een vereeniging van meerdere personen, die saam hun krachten wijden aan dat doel waarvoor ze vereenigd zijn.“

Zulk een *collegium* heeft z. i. deze drie onderscheidende hoofdkenmerken: 1°. Dat allen saam zich vereenigen voor hetzelfde doel; 2°. dat het uit minstens drie personen besta, maar ook geen hogere veelheid vereischt, en 3°. dat alle leden van zulk een collegium *per se* gelijke rechten en gelijke macht genieten.

Dit nu, zoo gaat hij voort, past volkomen op een kerk in het zichtbare: 1°. Alle leden eener kerk hebben één gemeenschappelijk doel: gemeenschappelijke Godsverering en bevordering van den Christelijken godsdienst. 2°. Waar twee of drie in Jezus naam te samen zijn, daar is een kerk, zodat een kerk niet aan eenig kerkgebouw gebonden is, maar ook een kleine kring van drie of meer leden een kerk vormt. En 3°. heerschappij van den een over den ander bestaat in de kerk niet.

Het optreden van „leeraars“ in de kerk verklaart Boehmer dan ook uit het begrip van lastgeving of commissie. Eigenlijk zijn *alle leden* leeraars en predikers, maar ter wille der zaak dragen ze deze functie aan enkelen op. Vooral zoo men er op let, dat ook de Christus uitsluitend als *leeraar* in de kerk van Boehmer optreedt, gevoelt men hoever dit strekt.

Op die wijze gaat z. i. de kerk dan in twee standen uiteen, t. w. de stand der *leeraars* en de stand der *hoorders*. Aan de Overheid komt naar Boehmers oordeel geen eigen stand in de kerk toe. Een Magistraat, die belijdt, is in de kerk bejijder, niets meer. Hij oefent als Magistraat geen rechten in de kerk uit, dan voor zoover hij als model in de rechten der leden deelt. In de kerk behoort de Vorst tot den stand der *hoorders*, tenzij hij tot doctor of leeraar gekozen zij.

Moet nu een kerk, in zulk een zin als een „collegium“ of „genootschap“ opgevat, dan komt haar ook de *vrijheid* toe, d. w. z. het volstrekte recht, om zelve haar

aangelegenheden te regelen. Dus geen suprematie van den paus; maar ook geen macht van den bisschop; en evenmin de macht van de ééne kerk over de andere; of van de geestelijkheid in haar besturen. Zelfs wanneer zulk een overmacht op bedekte wijze of in schoonen vorm wordt ingevoerd, randt ze toch altoos de vrijheid der kerk aan. De „leeraars“ zijn en blijven *leeraars*, en bezitten dus geen andere macht dan om te prediken, te waarschuwen en aan te raden. Dwang van wat aard ook, komt hun niet toe.

Valt nu op die wijs een kerk onder de collegia of genootschappen, dan is ze dus op gelijke wijs als andere genootschappen van den Staat afhankelijk. „Genootschappen“ vormen wel geen *deel* van het Staatswezen, maar ontleenen toch hun bevoegdheid alleen aan de wet van den Staat. Zonder een Staat is geen genootschap denkbaar. Slechts moet dit voorbehoud hier gemaakt, dat al viel de Staat weg, er toch een kerk zou kunnen zijn. Maar dit neemt niet weg, dat gelijk de Magistraat macht heeft om de bevoegdheid van alle genootschappen, die krachtens de wet of met zijn goedkeuring bestaan, te regelen, de Vorst dus ook omtrent de kerk een *ius circa sacra* bezit. Een recht dat hij niet bezit als „geloofige“, maar als Magistraat, en dat dus ook aan een „ongeloofigen“ Vorst toekomt.

Eindelijk is Boehmer van oordeel, dat er in de kerk geen *representatie* bestaat. Representatie grijpt, zegt hij, plaats, zoo een stadhouder den Vorst vervangt, doch dan is hij ook in alles aan de *lastgeving* van den Vorst gebonden, en behoudt de Vorst het recht om zelf te *beoordeelen*, of zijn stadhouder zijn last heeft uitgevoerd. Leeraars of opzieners kunnen dus nooit namens de kerk optreden, dan met haar lastgeving. En zelfs op Synoden of Concilien kan niets besloten worden dan krachtens deze lastgeving, en onder het voorbehoud, dat bij deze lastgeving is gemaakt. Ja zelfs kan, waar dit gewetenszaken raakt, het besluit nooit absoluut binden, overmits iemand nooit last kan geven om te beschikken over zijn conscientie.

KUYPER.

Mit de Pers.

Over de verplichtingen, die voor de Overheid uit Art. 171 (168) der Grondwet tegenover de Kerkgenootschappen voortvloeien, geeft een Mennoniet in de *Zondagbode* een beschouwing ten beste, die de opmerkzaamheid verdient ook van niet-Doopsgezinden.

De *Herforming* resumeert zijn oordeel aldus:

Gelijk uit ons overzicht ervan in de vorige week bleek, legt C. er den volken indruk op, dat alleen het recht op zoodanige inkomsten vaststaat, als in 1815 werden toegekend. Dit recht geldt tegenover de onder de bestaande grondwet die recht uitsluitend.

Het artikel, dat hiertoe in aanmerking komt, artikel 171 der Grondwet, herinnert hi, luidt aldus:

„De traktementen, pensioenen en andere inkomsten van welken aard ook, thans door de onderscheidende godsdienstige gezindheden of dierzelver leeraars genoten wordende, blijven aan dierzelver gezindheden verzeerd.“

„Aan de leeraars, welke tot nog toe uit 's lands kas geen, of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd of het bestaande vermeerderd worden.“

Met dit *ethans* in alinea 1 wordt de tijd van de vaststelling der Grondwet het jaar 1815, bedoeld; en wel volgens den oud-minister. Heemskerke, de begroting van 1816, die op grond van de in 1815 genoten toelagen is opgesteld.

Dat is gewaarborgd, niet meer.

Bij de debatten over de jongste grondwetswijziging is uitdrukkelijk gesteld, dat de Staat grondwettelijk verbonden is tot uitkeering der ongeveer 15 ton, ten behoeve van alle kerkgenootschappen teramen op de begroting van 1816 voortkomende, maar niet tot de 7 ton meer, die de begroting van 1887 aanwees.

C. noemt nu een en ander op, wat al wat niet grondwettelijk gewaarborgd is. Wel bijv. 5000 reeds door koning Lodewijk aan de Lutherse, en 12000 in 1814 aan de Reformaten toegekend; maar niet de 5000, waarmede in 1816 de toelage aan laatste genoemde werd verhoogd. *Niet* de kindergelden, verbonden aan de Hervormde stamplplaatsen, die de toelage eerst bij Kon. Besl. van 1 April 1816 No. 65 ontvingen; *niet* bijv. de traktementen der vier jongste Hervormde predikantsplaatsen te Rotterdam, of van de drie nieuwe leeraars aan Den Haag een, veel later toegekend; *niet* de verhooging tot 500 van het academiëgeld voor zoons van de Hervormde predikanten; *niet* de alternantia tusschen 1820 en '80 aan tal van Hervormde, Doopsgezinde en andere gemeenten toegekend. In ieder speciaal geval, voor iedere gemeente, voor elke geldelijke toelage van welken aard ook is de vraag: Wat werd reeds in 1815 gegeven? Dat staat vast, het verdere niet.

Zoo staan de zaken. Wat volgt hier nu naar het oordeel van den Mennoniet uit?

Intusschen spreekt vanzelf, dat hieruit niet de gevolgtrekking zou mogen gemaakt worden: de regering mag niet de niet grondwettelijk gewaarborgde subsidies maar doen wat zij verkiest. Zij mag — en zal ook — natuurlijk niet zonder billijke aanleiding en reden, of eenige lussen, zij mag niet bijv. het ene kerkgenootschap laten behouden, wat zij aan het andere onttrekt. Onze wetgeving kent — het wordt herhaald — geen onderscheid tusschen de kerken in deze. Een regering die dat onderscheid ging maken, zou grondwetschennis plegen.

Wat nu de vacaturpenningen betreft, d. i. het uitbetalen van het traktement ook in tijd van vacature, om daardoor in de kosten van predikanten eer te voorzien: deze zijn aan de Lutherse, en 12000 Reformaten en Doopsgezinden eerst toegekend in 1816, nog uitgebetaald in 1897. De regering is dus in haar recht, als zij deze besluiten toepast, zooda zij oirbaer acht, zelfs als zij ze mocht intrekken. Alleen mag gevraagd worden, zegt C., waarom juist te onzen nadeele besluiten genomen, terwijl aan anderen voor deelen worden gelaten, die op geen anderen grond dan dergelijke besluiten rusten? Of had de onbepaalde uitbetaling der vacaturpennen aan alle Hervormde gemeenten reeds in 1815 plaats?

C. cipt nu kortelijk een en ander aan, waaraan de grootste ongelijkheid in de toekoming der verschillende toelagen voortvloeide.

Nader de regeling, in 1795, bepaald, nog niet een ten volle tot uitvoering was gekomen, trad onder koning Lodewijk een geheel andere toestand in. Reers was volstrekte scheiding de leu geweest, later trad behouding van de belangen aller kerken op den voorgrond, en — moge heden ten dage om beschouwing een geheel andere zijn — daaruit is het grondwetsartikel, dat thans nog van kracht is, voortgekomen. Wat er van de godsdien, vroeger der heerschende kerk toekomende, moge geworden zijn, aanspreken daarop gelden thans niet meer. Van 1814 af worden telkens bij afzonderlijke koninklijke besluiten ten behoeve van gemeenten en kerken gemaakt. Ze werden gemaakt naar voorkomende en gebelken behoeften, en dit is het geval gebleven ook na 1815 voor al de nijkeringen, welke bij de grondwet niet gewaarborgd zijn. Vaste regelen gelden daarbij niet, of zij gelden

zelden lang. De eene minister was vrijgevig, de ander niet 't is niet, dat onrechtvaardig werd te werk gesteld, maar geen andere regeling gold erbij dan die der billijkheid met het oog op de behoeften in ieder bijzonder geval, waarin hulp en voorsiening werd gevraagd. En het oordeel daarover was uit den aard der zaak bij verschillende ook verschillend. In dezen tal van dienste regeert nu eenmaal het goedvinden van iederen tijdelijken minister.

Tegenwoordig echter is er voor den Staat geen aanleiding meer, indien hij al niet het eenmaal toe gestane intrekt, nog nieuwe toelagen te gaan verleen. C. acht het dan ook volkomen natuurlijk, dat uit de schiktheid, die uit de opbrengsten aller ingentien wordt gevuld, sommige gemeenten of kerken veel, andere niet trekken. Terwijl hier uit 's lands kas niets wordt ontvangen, geschiedt dat elders, schoon in ongelijke mate, wel, en dit berust niet op onze historische rechten, niet op afgetrokken redeneeringen, maar op art. 171 der grondwet en op de volkomen grondwettige uitvoering, sinds 1814, in overeenstemming met de algemeene leuwsen in ons vaderland, door de regering daarvan gegeven.

C. acht het dan ook volkomen verdraarbaar en wet telijk, dat naar evenredigheid de Doopsgezinden minder dan sommige andere gemeenten van den Staat trekken; dat hebben zij zelve gewild.

En dan concludeert hij met de quaestie van het *voluntary principle* voor de Mennonieten te bespreken.

De rest zijner artikelen wijdt hij hoofdzakelijk aan het verhaal van wat over het al of niet wenscheelike der aanmerking van staatsgeld onder de Doopsgezinden is voorgevallen, en hoe vooral Da. S. Muller er op stond, dat huns genootschap zich geheel vrij zouden maken of houden van alle staatslozen. De belangrijke bijzonderheden, die hij daaromtrent mededeelt, moeten wij voorbijgaan. Hij voor zich huidige Muller's rigorisme in dezen niet. Wordt ooit voorgesteld art. 171 der grondwet te schrappen en voort aan alle gezindheden — met overgangsbepalingen — alle landgeelden te onthouden, hij zou het toejuichen, en de Doopsgezinden daartoe moeten mede werken. Het nadeel, het gevaar zelfs voor sommige gemeenten, zou dan niet mogen opwegen tegen de segepraal van een op zichzelf juist en voor alle Christelijke gemeenten heilzaam beginsel. Maar hiertegen komt hij op, dat de Doopsgezinden zouden wenschen van alle staatslozen af te komen. Dat zijn edelmooide woorden, ten koste van austeriteitsgevoelen, die er anders over denken en die aan hare grondwettige aanspraken wel degelijk waarde hechten. De gemeenten, die ze mogen laten gelden, zijn nu eenmaal ingericht op een voet, die dat geld onmisbaar voor hen maakt.

Dit laatste is niet zeer kloek gesproken. Staatsgeld *onmisbaar*? Dat zou deze Mennoniet ook niet zeggen, zoo het oude geloof van Menno er nog bij hen inzat.

Belangrijk is wat de *Hoop* opmerkt naar aanleiding van een debat op de *Friesche Predikantenvereeniging*:

Op de vergadering der Friesche Predikantenvereeniging, 13 Sept. te Leeuwarden gehouden, werd door den heer Vriendenberg, pred. te Waga, de vraag ingeleid: Of men *Christen kan zijn zonder geloof aan persoonlijk onsterfelijkheid*. Dit was een vraag, in het geheel op een predikantenvergadering besproken wordt, teekent. Volgens referent, kan iemand, die *niet aan persoonlijk onsterfelijkheid geloof, wel degelijk een Christen zijn*. „Tot het essentieele van het Christen zijn doet het er niet toe, of iemand geloof aan persoonlijk onsterfelijkheid, in de mythe der opstanding zien wij het leven uit den dood. Met de jaren neemt ons zelfbewustzijn toe en staat het West volmaakt, ons steeds klaarder voor den geest, doch wat de persoonlijke onsterfelijkheid betreft, referent kan hem, die deze verworpt, nog best een Christen noemen; hij stelt geen grenzen.“

Door dr. Wagenaar, van Leeuwarden, werd tegen deze dwaasheden aangevoerd, dat het geloof voor den Christen aan de onsterfelijkheid geloof is aan de opstanding van Christus, en dat gelijk wel iemand zou der arm of been, maar niet zonder *hoofd* of *hart* een levend mensch kan heeten, zoo ook niemand Christen kan zijn zonder geloof aan de persoonlijke onsterfelijkheid, aan persoonlijk eeuwige voortbestaan.

Andere predikanten (modernere) meenden, dat moderne theologen niet, op de paden der moderne theologie, noodwendig moeten komen tot ongelooft aan de onsterfelijkheid, al komen sommigen er toe. Een enkele meent, nog, dat het geloof aan Christus, en held behoort tot de esentieele leer van Jezus, en dat iemand die er niet aan geloof, den Christenmaas niet dragen kan.

In de beantwoording der verschillende sprekers drukte de referent het nog eens uit, dat het geloof van het zelfbewuste, het onsterfelijkheid het hoogste is, maar dat wel nog zoover niet is, toch wel een Christen kan heeten, tenzij hij beaamt, wat een ander predikant, dominee Van Loon, gezegd had, dat, gelijk de Mohammedanen aan zijn *Mohammed* zijn verbonden geweest, zoo ook de Christen aan Jezus.

Naar aanleiding van zulke droeve feiten vraagt de redactie nu:

Zullen de ogen van hen, die nog onder de Organistatie bleven, in den waan, dat zij de kerk der vaderen is, niet opgaan voor het schriklijk feit, dat naar den geest der Organistatie, door hare predikanten opmerklijk in het Kerkgenootschap blijven. Want ieder lid van het Genootschap is verantwoordelijk voor hetgeen in dat Genootschap plaats vindt *krachtens de reglementen* van het Genootschap; en als dominee Vriendenberg of dominee Liefsticck c. s. door de Synodale Besturen gehandhaafd worden in hunne *quasi* rechten, om de waarheid te bejijden, dan geschiedt zelfs in naam en onder verantwoording van ieder lid van het Genootschap.

Dit is volkomen juist.

Dit alles geschiedt mede op naam van Dr. Van der Flier, Dr. Felix, Dr. Van Ronkel, en wie meer nog onder zulk een organisatie leven kunnen.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Vergadering der gecombineerde classes Amsterdam—Hoor—Edam, op Woensdag 11 Sept., 's morgens te 9 ure.

Als praeses fungiert naar toerbeurt Dr. D. J. Karssen; als scriba wordt voor deze vergadering aangewezen Da. H. J. Reulij. Na het gebed wordt gelezen i. Timothy's 1.

Op één na zijn alle kerken der classes, voorzover zij reeds tot reformatie kwamen, tegenwoordig; die van Monnikendam voor het eerst. Aan de kerk van Marken zal worden gevraagd, waarom zij niet ter vergadering kwam.

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De punten in Art. XII K. O. worden behandeld. Naar aanleiding daarvan brengt de kerk van Amstelveen nog eens de vraag ter sprake, of iemand, die eene samentallige consuleert, gecensureerd moet worden. De kerk van Amstelveen wordt naar het besluit van de vorige vergadering verwezen.

Aan de orde komt de examinatie van vier

broeders, die tot oefenaars in de kerken dezer classes wenschen te worden toegelaten. Nadat zij de opstellen ingeleverd hebben, die zij tijdens de vergadering hebben gemaakt, stelt Da. Renier een onderzoek in naar hunne kennis van de geloofseer enz. en daarop vraagt Da. Van Loon naar de kennis der Heilige Schrift, enz.

Aan br. A. Janse, van Sloten, wordt de bevoegdheid verleend, om in de kerken dezer classes te oefenen.

De Br. Joso en Deijs, van Amsterdam, ontvangen, na onderteekening der Formulieren van Eenigheid, een bewijs, waarbij zij als oefenaars in de classes worden erkend.

Na de pauze worden de brieven van classes en kerkeraden voorgelezen, waarin getuigd wordt, dat de twee broeders, die het oordeel der classes begeren, of zij singuliere gaven hebben, volgens Art. VIII, om toegelaten te worden tot de bediening des Woords, gezadig van zin en ootmoedigheid van leven zijn.

Als deputati Synodi zijn tegenwoordig Dr. W. Geesink, van Rotterdam, en Da. J. C. Sikkel, van 's-Hage. Afzonderlijk worden de broeders door Dr. A. Kuyper onderzocht, of zij goed verstand bezitten, om recht den zin van Gods Woord te vatten en „discretie“ om het *loc* te passen.

Aan een der broeders wordt na ernstig be raad medegedeeld, dat het aan de classes bij het onderzoek niet genoegzaam gebleken is, dat hem singuliere gaven volgens Art. VIII geschonken zijn, terwijl de andere wordt uitgeschied, om te zeven uur terug te komen, om verder onderzocht te worden. Te 5½ uur gaat de vergadering na gebed uiteen.

De avondvergadering wordt door den praeses te zeven uur geopend met gebed en de lezing van Psalm 127.

Ter tafel is een schrijven van de kerk van Amstelveen, waarbij voor een lid dier kerk examen gevraagd wordt naar Art. 13 der Prov. Regeling. Wordt besloten op de volgende vergadering het onderzoek in te stellen.

Voorgelezen wordt een schrijven van een broeder, die het oordeel der classes begeert, of hij singuliere gaven heeft volgens Art. VIII, om toegelaten te worden tot de bediening des Woords. Wordt voor kennisgeving aangenomen, omdat de noodige stukken, die volgens den schrijver ingezonden zouden worden, nog niet ontvangen zijn.

Het onderzoek van den namiddag wordt voortgezet.

Nog moet blijken, of er zekere gave van welspreekendheid zij, die iemand bekwaamt om zijne gedachten ordelijk, helder, in goede taal en op boeiende wijze voor te dragen.

Het eindoordeel mag ook nu niet gunstig zijn.

Ingekomen is een brief, inhoudende een voorstel, om eenige broeders, wier namen genoemd worden, uit te noodigen om de kerken met hunne gaven te dienen, door het houden van een Christelijke toespraak, wanneer zij daartoe door een kerk worden gevraagd. Na eenige bespreking, waarbij blijkt, dat tegenover de broeders, die het voorstel steunen, er anderen zijn, die daartegen gewichtige bezwaren hebben, wordt met algemeene stemmen besloten om de behandeling daarvan uit te stellen tot de volgende vergadering.

De regeling der vacaturbeurten wordt opgedragen aan de bedienaren des Woords.

Op de vraag, of een ouderling, die het recht heeft, om in de kerken der classes te oefenen, bedanken moet voor zijn ambt, wordt geantwoord, dat dit volstrekt niet noodig is, wanneer hij van dat recht geen geregeld gebruik maakt, of alleen in de kerk van zijne woonplaats voortgaat.

Ten tiene uur wordt de vergadering, na dankgebed, door den praeses gesloten.

WETSINGE-SAUWERT, 24 Sept. De kerkeraad mag vermelden, dat wij wederom door eenige gaven zijn verkwikt en de Heere ons de handen begint te vullen, nu de pastorie onder dak kwam en afgewerkt wordt. Wij hebben aan het bestuur der Kerkelijke Kas mogen verantwoorden: *colletten van de kerken van Velp f 25, Harderwijk f 12, Nijkerk f 10, Gerkelooier f 31.51, Zaamslag f 5, Klundert f 46.00, Scheveningen f 14.50, Aalten f 10.* Voorts uit het kerkezakje te Dokkum door A. Holwerda nog f 1, uit idem te Gouda f 0.50, van N. N. te Beeststerwaag f 2 (door Dr. H. K. Zijlstra), bij den heer Hovy te Amsterdam ingekomen f 1, bij Prof. De Hartog te idem van N. N. f 4.50 en bij Dr. B. van Schelven te idem van a zusters f 5.35.

Bij de helft van het benoedigde zijn wij nog lang niet. Onze zusterkerken gelieven te bedenken, dat onze kerk door de reformatie *alles verloor*, ook de kostelijke pastorie, die de weinige vrienden hier een paar jaar vóór de reformatie hadden gebouwd, terwijl de kerk en armhuizen juist vele verbeteringen hadden ondergaan door inspanning der gemeente, toen wij alles overgeven moesten. Niet om de gelegenheid waar te nemen, maar uit behoefte, om bij kleine kracht kern en school staande te kunnen houden, roepen wij u in naam des Heeren toe: „Broeders! helpt ons.“ Bindt de vijand zijn scherpste geeselen saam en zoekt hij door bitterheden zonder wederga onzen leeraar te doen wegwijchen, wij wenschen ZEW. een behoorlijke woning toe, opdat, of schoon de vijand hooggeleerde en kwasi-gereformeerde lokvogels te hulp roepen, de gemeente als tot dusver trouw blijve aan en geregeld kan opgaan onder de bediening des Woords. Wie zendi ons nog wat? De Heere zij uw loon, zeer groot!

Namens den kerkeraad,
J. BOER SR.

deele de meest geschikte plaats was, als een middelpunt voor dien zendingsarbeid. Weldra werd daarom het „hoofdkwartier“ verplaatst naar Beiroeth, de noordwestelijk gelegen havenstad.

Sinds dien tijd is deze streek, het hart van Turkije, een arbeidsveld geworden voor zendingen van velerlei volk en genootschap.

De taal die aldaar gesproken wordt is de Arabische. Vandaar dat de zendingen er allereerst op bedacht waren den Bijbel in die taal over te zetten. Te Beiroeth werd een drukkerij opgericht en toen eenmaal de vertaling voltooid was, werd met een ijver boven allen lof aan de verspreiding van Gods Woord gearbeid.

Men zal 't belang hiervan inzien, als men bedenkt, hoe het Arabisch de heilige taal is van miljoenen bij miljoenen menschen in het Oosten en verder in Azië en Afrika. 't Is ook de taal van den Koran. De miljoenen Mahomedanen in China die Arabisch kennen worden uit Beiroeth van Bijbels voorzien. Ook voor de vijftig miljoen Indiers die den Koran in 't Arabisch lezen, wil men op gelijke wijs zorgen. Voor Perzië en Egypte wordt vaak op de bijbelpers te Beiroeth een beroep gedaan. Voor hare naaste omgeving werkt zij krachtig in het land, dat zelf het land des Bijbels is. Het land begrensd door de „Groote zee“, doorsneden van den Libanon; het land van Damascus en Tyrus, welks vlakten en heuveln, boomen en dielen telkens herinneren aan hetgeen de Schrift vermeldt.

Wanneer men let op het vele dat door de Presbyteriaansche Zending is tot stand gebracht, dan dienen wel allereerst de *scholen* genoemd. De Protestantse scholen allen te saam tellen thans een 125,000 leerlingen; even groot is in gulden uitgedrukt het cijfer der bijdragen van al de inlandse Christelijke Zending telt de helft der schoolkinderen als haar leerlingen. 't Is duidelijk gebleken dat de eenige weg om voor Syrië iets goeds tot stand te brengen is te beginnen met de jeugd, door de school. Met de prediking behoort men zeer voorzichtig te zijn. Temidden eener bevolking zoo prikkelbaar en opvoering, is het prediken in de open lucht een onmogelijkheid. Om de kleinste zaak toch zoo zich een oploop kunnen vormen, en dit weer kon leiden tot de bedenkelijkste gevolgen. De beruchte moorden in 1860 begonnen tengevolge van het schieten van een veldhoen op de bergen. Kan men echter een gebouw huren of in eigendom behouden en daar b. v. een school vestigen, dan zijn Maroniet, Jood, Druse, Protestant of Roomsche binnen hun eigen muren veilig. Daarbinnen, maar ook daar alleen kunnen zij prediken en in de waarheden hun geloofs onderwijzen geven. De kosten der inrichtingen van onderwijs zijn betrekkelijk gering.

In Syrië begon het werk der nieuwere Zending in 1821. Twee jaren daarna koos men, na Jeruzalem, Beiroeth tot uitgangspunt en in 1821 werd het 't middelpunt van de Zendingenarbeid. Langzamerhand schreef het werk voort. Thans telt men als hoofdstations Beiroeth, Sidon, Tripoli, Zableh en Abeh; kleinere posten zijn er reeds ten getale van zes en tachtig.

Tripoli is een der belangrijkste posten aan de zee kust. Te Abeh wordt met zeer goed gevolg door de scholen gearbeid.

Syrië dat meer dan een miljoen inwoners is, is een merkwaardig land. Sidon en Damascus behooren tot de alleroudeste steden der wereld. Alles herinnert in Syrië aan de groote feiten die met Israël en met het Christendom in zoo nauw verband staan. Zijn grond wordt door allerlei natien betreden. Zijn toekomst is uit staatkundig oogpunt even onzeker als gewichtig. De godsdiensten zijn er even verschillend als de nationaliteiten. De godsdienst van den heer des lands, den sultan, die ontzaglijke persoonlijke eigendommen in Syrië heeft, is ook die van 't meerendeel der bevolking. Wil men echter zijn hoe voorts schakeering op 't gebied van godsdienst heerscht, men lette slechts op het aantal rustdagen in één week. De Drusen rusten op Donderdag, de Mahomedanen op Vrijdag, de Joden op Zaterdag, de Protestanten op Zondag.

Wat de talen betreft, die zijn even veelvuldig als de volksrassen. Evenwel is het Arabisch die welke de meerderheid spreekt. Daar nu tevens het Arabisch de godsdienstige taal is van het Mahomedanisme, gelijk het Latijn in de Roomsche kerk, en de Zending zich in Syrië allereerst tot de Muzelmannen richt, is de hoofdstudie der zendingen als vanzelf op 't Arabisch gericht en op het drukken van boeken in die taal.

De inrichting voor het laatste, te Beiroeth gevestigd, is in zijn soort een der grootste en merkwaardigste, wat te verklaren is uit de groote behoeften waaraan zij er bij voortdurend heeft te voldoen, gelijk we reeds met een enkel woord zeiden. „Legde men alle bladzijden van Gods Woord, te Beiroeth gedrukt, naast elkaar“, zoo werd eens getuigd, „men zou voortnaad genoeg hebben om een zij van wagens te vullen, die den aardbol langs den Evenaar dekken zou.“ 't Is misschien wel zoo duidelijk als men weet, dat alleen in 1886 meer dan 19 miljoen bladzijden der Heilige Schrift te Beiroeth werden gedrukt en sinds die drukkerij aldaar werd geopend, meer dan 350 miljoen bladzijden.

Al deze nu gaan de Mohamedaansche Arabische wereld in en ook voor hen geldt het woord dat op een hunner staat geschreven: „Mijn Woord zal niet ledig tot Mij wederkeren.“ Wel worden de vruchten niet aanstands, niet duidelijk, niet in menigte nog aanschouwd, maar zij ripen al vaak en zullen opgaar worden op des Heeren tijd.

(Slot volgt.)
HOOGENBEEK.